

УДК 316:327(477+0.61ЄС)

Мних М.В., професор, д-р екон. наук, заслужений економіст України, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА НАШОЇ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ АСОЦІЙОВАНОГО ЧЛЕНСТВА УКРАЇНИ В ЄС

Досліджено проблеми цивілізованих суспільств, зокрема соціальні процеси, динамічні зміни в яких віддзеркалюють результати соціальної політики держави. Визначено поняття «соціальна політика» та її завдання. Сформовано систему відносин щодо соціального захисту інтересів суспільства з урахуванням європейського досвіду.

Ключові слова: соціальна політика, бюджетна та фіскальна політика, суспільні заходи, європейські соціальні моделі.

В Україні через суспільні зміни соціальна проблематика привертає дедалі більшу увагу в соціальній та політичній діяльності. Проте ефективність соціально-політичних рішень значною мірою залежить від її наукового обґрунтування. Незважаючи на те, що визначення «соціальна політика» не дають ні філософські, ні політологічні, ні соціологічні словники, пильна увага до теоретичних і практичних проблем соціального управління, соціальної сфери, соціальних відносин дає змогу узагальнити питання суттєвої визначеності соціальної політики.

Отже, **мета статті** – сформувати систему відносин щодо соціального захисту інтересів суспільства з урахуванням європейського досвіду. Завдання дослідження – визначити необхідні заходи із соціального захисту населення, залучити керівництво держави та науковців до здійснення ефективної соціальної політики, яка б забезпечувала та надавала надійні соціальні гарантії населенню.

Основною проблемою, на вирішення якої спрямована стаття є забезпечення реалізації всіх механізмів з ефективного захисту населення України з урахуванням асоційованого членства України в ЄС.

Соціальна політика – підсистема політики держави, спрямована на регулювання соціальних відносин, соціальний розвиток та забезпечення соціальної перспективи. Відповідно, вона є основою управління соціальними відносинами, в рамках якого має значення:

- управління процесами щодо умов життя населення, включаючи розвиток соціальної інфраструктури;
- управління процесами формування та розвитку соціальних якостей людей.

Об'єктом соціальних відносин є життєзабезпечення населення та його соціальний захист. Отже, головним завданням соціальної політики є забезпечення необхідного рівня та якості життя різних верств населення. Важливим фактором розвитку системи соціальних відносин є держава як головний інститут управління. Дотримуючись реалізації соціальних функцій, держава є гарантом захисту та забезпечення необхідного рівня життєдіяльності населення шляхом не тільки економічного, але й соціально-економічного зростання, за рахунок системи законодавчих, економічних, соціальних і соціально-психологічних гарантій, рівних можливостей для підвищення матеріального становища завдяки особистому трудовому внеску, економічній самостійності підприємництва для працездатного населення і створенню необхідного рівня для непрацездатного населення.

Формування та розвиток соціальної політики здійснюється під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів. Зовнішні фактори є світовим імперативом побудови нової економіки, заснованої на високих технологіях і пріоритетах, інтелектуальному і людському капіталі, експорті знань. Внутрішнім фактором виступає фактор управління з метою ефективного використання зазначеного. Таким чином, трактування соціальної політики як сукупності принципів, методів, норм, які використовує держава для регулювання соціально-економічних умов життя суспільства та відносин між його соціальними групами, повинно бути конкретизовано з урахуванням факторів функціонування економіки.

Отже, соціальна політика, насамперед, повинна гарантувати соціальну безпеку та формувати пріоритетні напрями щодо необхідності попередження і ліквідації загроз національній безпеці у соціальній сфері, оскільки саме в соціальній сфері реалізуються соціальні та громадські права людини. Крім того, Конституція України проголошує, що Україна – соціальна, правова, демократична держава [1], політика якої спрямована на створення умов, які забезпечують гідне життя та вільний розвиток людини. Це свідчить про те, що державне управління соціальною сферою повинно бути спрямоване на охорону праці і здоров'я людей, державну підтримку родини, материнства, дитинства, непрацездатних осіб, гарантований мінімальний розмір оплати праці шляхом розвитку соціальних служб, надання соціальної адресної допомоги, пенсій та інших гарантій соціального захисту.

Під соціальною політикою також слід розуміти комплекс дій держави у різних сферах, які підпорядковані досягненню поставлених суспільством довгострокових соціальних орієнтирів. Основна її мета – об'єднати суспільство навколо ідеї соціального прогресу шляхом створення відповідних соціальних зв'язків.

Соціальна політика не є відокремленим напрямом, адже соціальна стабільність та поліпшення соціально-демографічних показників важливі для поступу економічних трансформацій, результативності економічних реформ, реалізації політики економічного зростання та структурної перебудови економіки. Соціальна політика виступає в сучасній ринковій економіці як потужний чинник економічного розвитку. Дієва соціальна політика забезпечує суспільну злагоду, соціальне партнерство, легітимність влади, а отже, формує здатність уряду до проведення заходів власне економічної політики [2].

Крім того, соціальна політика є важливою складовою конкурентної політики. Вона підвищує здатність фізичних осіб конкурувати на ринку праці в ринковій економіці, підтримує національну конкурентоспроможність через розвиток людського потенціалу, соціальну стабільність, сприятливий підприємницький та інвестиційний клімат.

Якщо в системі соціального захисту найголовніша увага приділяється бюджетній та фіскальній політиці як засобам перерозподілу національного багатства, то в системі соціальної політики поряд з ними пріоритетне місце повинні посідати процес генерації національного багатства. Якщо об'єктом соціального забезпечення зазвичай прийнято визнавати людину, яка є лише споживачем, то об'єктом соціальної політики є людський капітал нації – творчий, професійний, освітній, трудовий, фізичний, репродуктивний потенціал громадян, який реалізується в системі соціально-економічних, політико-правових, культурно-етнічних та інших відносин і визначає майбутній розвиток нації [3].

Багато вчених, серед них В.А. Скуратівський, розуміють соціальну політику як систему управлінських, регулятивних організаційних заходів, дій, які спрямовані на функціональне забезпечення оптимального функціонування та розвитку соціального буття, соціальних відносин. Розрізняють вузьке та широке розуміння соціальної політики. У вузькому розумінні соціальна політика – цілеспрямована діяльність суб'єктів з метою забезпечення соціального захисту і створення умов для формування безпечного соціального середовища людини. У широкому – система цілеспрямованої діяльності суб'єктів, що сформувалася в суспільстві на

певному етапі його розвитку і здійснюється на основі певних принципів і засад з метою забезпечення оптимального функціонування й розвитку соціальних відносин. Узагальнююче визначення соціальної політики становить систему програм і заходів для досягнення соціальних цілей. Соціальна політика охоплює всі сфери життєдіяльності людей – виробничу, соціальну, політичну, духовну та регулює відносини між суспільством, колективом, громадою, особою у кожній з цих сфер та зонах їх взаємодії [4, с. 5].

Соціальна політика держави враховує соціальну активність різноманітних політичних і суспільних інструментів, у тому числі різні відносини з ними. Кінцевий результат державної соціальної політики досягається діяльністю не лише держави та її органів, але й інших суб'єктів, які проводять власну соціальну політику. Таким чином, соціальна політика – це окремих вид діяльності уряду та інших суспільних інституцій загальнонаціонального та місцевого рівня, спрямований на задоволення соціальних потреб суспільних груп та індивідів, гарантування їх соціальних прав, здійснення соціального захисту, розвиток соціальної сфери.

Не менш важливим є трактування соціальної політики як системи цілеспрямованих державних заходів і акцій з регулювання відносин між різними соціальними групами населення щодо збільшення суспільного добробуту, поліпшення якості та рівня життя, раціонального використання трудового потенціалу і на цій основі – підвищення ефективності функціонування економіки країни. Даний підхід базується на взаємозв'язку розвитком економіки та людськими потребами з метою забезпечення підвищення людського потенціалу й задоволення соціальних інтересів. У цьому зв'язку соціальна політика повинна охоплювати діяльність органів влади, спрямовану на регулювання відносин і взаємодію основних елементів соціальної структури суспільства, а її функції мають полягати в узгодженні довгострокових інтересів соціальних груп зокрема та суспільства в цілому. У даному випадку соціальна політика не зводиться лише до окремої вузької функції держави (соціальної функції), спрямованої тільки на населення. Її сутність полягає в регулюванні соціальних відносин у суспільстві. Таким чином, соціальна політика – це багатовимірна система програм, служб і заходів, спрямованих на соціальну сферу.

Головне завдання соціальної політики – гармонізація суспільних відносин, забезпеченні соціально-політичної стабільності й громадянської згоди в суспільстві. Отже, довгострокова соціальна політика України має забезпечити послідовне підвищення рівня та якості життя населення, комплексний розвиток людського капіталу на засадах соціальної справедливості, соціальної згуртованості, соціальної відповідальності держави та її підтримки самореалізації кожного громадянина.

Україна інтегрує в світове суспільство в умовах розвитку нових підходів до змісту соціальних відносин. Відповідно, Європейський Союз затвердив такі соціальні критерії, шляхом дотримання яких і повинна формуватись і реалізовуватись соціальна політика держави (розширення свободи вибору способу життя, життєвих благ, можливостей отримати освіту та творчих здібностей, підвищення рівня матеріального добробуту і якості життя, покращення здоров'я та збільшення тривалості трудової активності, збільшення тривалості життя, посилення національної та соціальної безпеки).

Згідно зі статусом соціально-ринкової держави, дані показники повинні реалізуватись через соціальні стандарти, основним завданням яких є задоволення потреб населення, збереження єдиного соціального простору, забезпечення соціальної рівності, концентрація матеріальних ресурсів на пріоритетних напрямках соціальної політики.

За рекомендаціями ООН, основними пріоритетними напрямами соціальної політики є збільшення тривалості життя, можливість отримати освіту та доступ до засобів, які забезпечують необхідний рівень життя. Ще одним важливим завданням соціальної політики держави є відтворення соціальних ресурсів, які забезпечують цілісність, динамізм, стабільність

соціальної сфери, досягнення відповідного рівня соціальної рівності та соціальної солідарності у суспільстві.

Соціальна політика в умовах політичних, економічних технологічних змін, за своїм змістом повинна бути спрямована на соціальний захист, соціальну підтримку і соціальне забезпечення, а за напрямом впливу – на зростання суспільного благоустрою для всіх верств населення. Останнє має реалізовуватися за рахунок адресності як соціальної допомоги, так і соціальних послуг. Таким чином, забезпечити стабільний розвиток суспільства можливо шляхом реалізації принципів соціальної безпеки. Під соціальною безпекою розуміють стан суспільства, за якого забезпечується номінальний рівень соціальних умов і благ, що визначають якість життя людини зокрема та суспільства в цілому. Відповідно, держава повинна реалізовувати соціальні інтереси, тобто системи потреб щодо формування, розвитку та відтворення людини, суспільства і держави. Отже, соціальні інтереси є основними пріоритетами розвитку держави, оскільки, згідно з Конституцією України [1], людина, її здоров'я, життя, а також честь, гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Соціальні інтереси можна класифікувати за ступенем важливості, тривалістю дії, характером зіткнення, місцем дії, ступенем реалізації та сферами розповсюдження [5] (рис. 1).

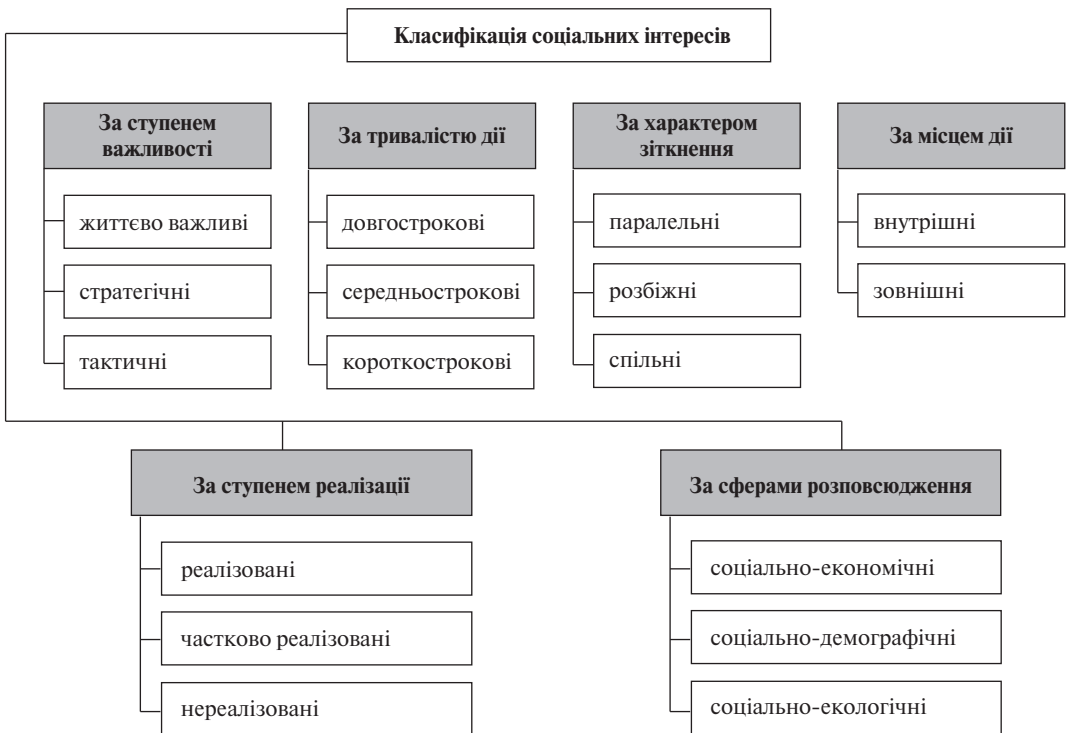

Рис. 1. Класифікація соціальних інтересів

Соціальні інтереси є проявом соціальних потреб, які передбачають першочергові, необхідні завдання для соціальних груп та суспільства у цілому. Таким чином, соціальні потреби – вияв соціальних очікувань та запитів індивідуумів і соціальних груп у суспільстві на певному рівні його розвитку.

Соціальні потреби реалізуються через соціальні відносини, метою яких є досягнення соціальної безпеки. Під соціальною безпекою розуміють, насамперед, можливість людини задовольнити свої потреби, а також поєднання індивідуальних і суспільних інтересів. Це є можливим за нормального рівня життя населення (ступеня задоволення матеріальних і духовних потреб людини: розміру реальних душевих доходів; обсягу споживаних благ і використуваних послуг; сталих цін на товари і послуги; забезпеченості житлом; доступності освіти, медичного та культурного обслуговування, екологічної безпеки). Відповідно, рівень життя визначається кількістю та якістю спожитих благ і послуг.

Не менш важливим є забезпечення соціальної безпеки шляхом реалізації принципу індивідуальної соціальної відповідальності, яка полягає в тому, що кожен громадянин повинен самостійно дбати про власний добробут, не перекладаючи цих обов'язків на державу. Відповідно, держава шляхом надання соціальної допомоги повинна втручатися тільки тоді, коли громадяни не можуть вирішити самостійно проблемні питання в кризових ситуаціях.

Таким чином, соціальна безпека – це діяльність, спрямована на адаптованість до наявних кризових ситуацій, забезпечення стійкості, збереження соціальності держави. Авторитет будь-якої сучасної держави визначається тим, як забезпечена соціальна безпека людини та її сім'ї. Сучасна соціальна політика має визнавати за кожним членом суспільства право на такий рівень життя (зокрема, їжу, одяг, житло, медичний догляд та соціальне забезпечення), який необхідний для підтримки власного здоров'я і добробуту та її сім'ї, в тому числі й у випадках безробіття, хвороби, інвалідності, старості. Сьогодні, дуже багато людей відчують невпевненість у завтрашньому дні. Світ праці є нестабільним, трудові відносини – ненадійними. Соціальна невлаштованість призводить до того, що людські ресурси нашого суспільства катастрофічно виснажуються, причому не тільки кількісно, але й якісно. Соціальна безпека є не милостинею з боку держави, а насамперед дбайливим ставленням до головного багатства країни – людини.

Не менш важливим є забезпечення соціальної справедливості, для якої необхідним є функціонування всіх складових соціально-політичного механізму управління суспільством: державних інституцій, політичних партій, профспілок, органів контролю, громадських організацій. Оскільки провідна роль у суспільно-політичному управлінні належить державі, необхідно проводити сильну, виважену соціальну політику, спрямовану на вирішення таких завдань, як створення чіткої структури органів громадського контролю з конкретно визначеними завданнями; справедливий розподіл і перерозподіл суспільного продукту; розумне оподаткування доходів; урегулювання ринку праці, легалізації трудових відносин і забезпечення ефективної зайнятості населення; регулювання заробітної плати, охорони здоров'я, пенсійної політики, соціальної безпеки, адресної соціальної допомоги тощо.

Соціальна справедливість може існувати тільки в соціально справедливій державі, яка бере на себе відповідальність за кожного громадянина і прагне забезпечити кожній людині гідні умови існування, соціальний захист, можливості для самореалізації в суспільстві. На думку Генерального секретаря ООН Пан Гі Муна, соціальна справедливість є основним принципом мирного та благополучного існування, як безпосередньо в самих країнах, так і у відносинах між ними. ООН підтримує принципи соціальної справедливості, пропагуючи рівність серед жінок і чоловіків або права корінних народів та мігрантів [6].

Отже, соціальна справедливість – це соціально-психологічне сприйняття принципів і форм організації суспільства, що відповідає інтересам людей і соціальних груп, тобто узагальнена моральна оцінка суспільних відносин. Соціальна справедливість є важливою соціоекономічною цінністю суспільства, без якої неможливо забезпечити ефективний економічний розвиток. Ідея відповідності, адекватності, еквівалентності величини доходу

витратам праці і капіталу становить головний зміст соціальної справедливості, а економічна діяльність людини є основою соціальної справедливості.

Соціальна справедливість передбачає порівняльну, суб'єктивну оцінку людьми реалій, з точки зору їх відповідності ідеалу. Таким чином, її можна визначати системою оцінок і цінностей людей, моральними стандартами, тобто соціально-етичними вимогами до реально існуючих економічних відносин. Хоча оцінка справедливості певних економічних процесів має суб'єктивний характер, при накладанні на об'єктивні умови вона є однією із суттєвих ознак вірності та обґрунтованості економічних рішень і заходів. Основними критеріями соціальної справедливості є становлення рівних можливостей для кожної людини, реалізації її творчого й професійного потенціалу, забезпечення рівності всіх перед законом та у пошуку свого місця в умовах ринку.

Реалізація принципу соціальної справедливості в суспільстві означає, що при цьому здійснюється справедливий розподіл діяльності, доходів, соціальних благ (прав, можливостей, влади), винагород і визнань, рівня та якості життя, інформації та культурних цінностей, а також поділ праці.

Кожна держава, незалежно від устрою, пов'язана з власним народом шляхом взятих на себе соціальних зобов'язань. Соціальні обов'язки держави зафіксовано конституційно і законодавчо, вони становлять сукупність соціальних гарантій, прав і послуг, які держава шляхом реалізації ідей соціальної справедливості зобов'язується зробити доступними для своїх громадян. На сучасному етапі реалізації соціальної функції держави помилково вважати, що чим демократичнішою є держава та більш самостійні її громадяни, тим менше соціальних обов'язків вона має і тим менше втручань держави у вирішенні проблемних питань шляхом соціальних послуг і допомог.

Найважливішим показником соціально справедливої спрямованості суспільства є характер соціальних відносин. Під соціальними відносинами слід розуміти систему зв'язків між окремими людьми й соціальними спільнотами, які беруть певну участь в економічному, політичному й духовному житті, мають певний соціальний статус, спосіб життя, джерела й рівні доходів та особистого споживання. Дані відносини формуються відповідно до місця й ролі людей у суспільстві, способу їх життя, умов існування. Соціальні відносини можуть бути економічними, політичними, правовими та моральними.

Забезпечення соціальних потреб і розвитку суспільства здійснюється шляхом соціального управління. Соціальне управління реалізується за допомогою регулювання відносин між окремими спільнотами людей відповідно до головних завдань розвитку суспільства. Під соціальним розвитком у широкому значенні розуміють сукупність економічних, соціальних, політичних і духовних процесів, у вузькому – розвиток соціальної сфери та соціальних відносин: процес, в ході якого відбуваються істотні кількісні та якісні зміни в соціальній сфері, суспільному житті або окремих її компонентах соціальних відносин, інститутах, соціально-групових і соціально-організаційних структурах тощо.

Згідно із Законом України «Про основи національної безпеки України», основними напрямками державної політики України щодо питань соціальної сфери, які потребують першочергового вирішення, є:

- посилення соціальної складової економічної політики, реальне підвищення життєвого рівня населення, насамперед, збільшення вартості оплати праці, своєчасної виплати заробітної плати та гарантованих законом соціальних виплат, посилення цільової спрямованості матеріальної підтримки, зниження рівня безробіття;
- створення умов для подолання бідності та надмірного майнового розшарування в суспільстві;

- збереження та зміцнення демографічного і працездатного потенціалу країни, подолання кризових демографічних процесів;
- створення ефективної системи соціального захисту людини, охорони та відновлення її фізичного і духовного здоров'я, ліквідації алкоголізму, наркоманії, інших негативних явищ;
- ліквідація бездоглядності, безпритульності та бродяжництва серед дітей і підлітків [7].

Таким чином, соціальна політика – це діяльність з управління соціальною сферою, це взаємовідносини основних елементів соціальної структури суспільства щодо забезпечення матеріальних і культурних потреб його членів, збереження соціального становища населення в цілому. Ефективність соціальної політики держави залежить від взаємодії соціальних інститутів і суб'єктів. Під соціальними інститутами слід розуміти елементи соціальної структури суспільства, за допомогою яких здійснюється забезпечення сталих зв'язків і взаємовідносин у межах соціальної організації суспільства [8].

Розглядаючи зазначені принципи, потрібно звернути увагу на те, наскільки ефективно реалізується соціальна політика в Україні, згідно з прийнятими парламентом та Урядом України критеріїв з оподаткування пенсій усіх категорій пенсіонерів, обмеження наукових пенсій, подовження віку при виході працівників на пенсію, відміни пільг на проїзд та пільгових тарифів, введення податку на нерухомість тощо. Відповідь – ні, це неефективна соціальна політика. Виправданням цього може бути лише війна на Сході України, але наскільки ми економимо на таких заходах, відповіді не дає ніхто, а чому? Можливо, європейський досвід надасть нам відповідь?

На наш погляд, в умовах трансформаційних змін важливим елементом збереження економічної, соціальної та політичної стабільності є цілеспрямована ефективна соціальна політика. Аналіз сучасних соціальних політик різних країн показав, що основою даних систем є концепція соціального вирівнювання та соціальної справедливості. Згідно з дослідженнями ідеологів Європейського Союзу, така політика повинна передбачати:

- розробку концепції ефективних дій у соціальному напрямі;
- виявлення параметрів, забезпечення яких дозволить гарантувати якість життя, сталий розвиток;
- створення комплексних програм і соціальних технологій, спрямованих на досягнення соціальної стабільності, подолання конфліктних ситуацій і вирішення протиріч, які виникають у державі;
- формування механізму забезпечення загальноєвропейських інтересів.

Таким чином, сьогодні соціальна політика розглядається набагато ширше, ніж це було прийнято раніше, коли вона зводилася в основному до вирішення питань оплати праці та умов праці, професійної підготовки, пенсійного забезпечення та системи допомог, підтримки. Сьогодні такі актуальні поняття, як соціальний вимір, соціальна база, соціальні технології, соціальний простір, соціальна екологія, відображають зростання ролі соціальної політики в процесах, що мають місце у всіх сферах життя суспільства.

Аналіз соціальної політики країн ЄС засвідчує факт притаманності національних традицій і систем соціального захисту. Відповідно, намагання країн зберегти накопичений історією механізм, а також нерішучі кроки щодо певних відхилень є негативними факторами для створення єдиної ефективної соціальної політики, що базується на:

- традиційній функції, яка охоплює питання життєзабезпечення громадян, оплату праці, соціальний захист;
- функції, яка пов'язана з впливом інноваційних факторів на умови життя людини;

- функції, яка зумовлена посиленням впливу соціально-політичного та соціально-психологічного факторів, а також ролі трудових ресурсів;
- функції, яка пов'язана із зовнішнім аспектом соціального виміру та проявляється в процесі розвитку міжнародних відносин, а також поступового розвитку і розширення Європейського Союзу;
- участі у глобальних процесах шляхом покладання на соціальну політику обов'язків щодо вирішення екологічних проблем, забезпечення соціальної безпеки, контроль за соціальною відповідальністю бізнесу [8].

Отже, відбувається розширення сфери розгляду питань соціального розвитку і винесення їх на міжнародний рівень з метою створення регіональних зон соціальної безпеки.

Усе це є складовими європейської соціальної моделі [8], оскільки основні принципи, закладені в національних моделях в певних формах, – соціальна справедливість, соціальна безпека, соціальна згуртованість, конкурентоздатність, сприятлива для суспільства екологія. Європейська соціальна модель – це кодекс поведінки, що базується на цінностях, які розділяються всіма державами – членами ЄС. Серед цих цінностей можна виокремити такі:

- міцний зв'язок між економічним розвитком і соціальним прогресом;
- високий рівень соціального забезпечення, що має універсальний характер;
- розвинуте трудове законодавство, що захищає найманого працівника;
- боротьба з дискримінацією;
- виробнича демократія, що виражається в консультації з працівниками при прийнятті рішень, що їх стосуються, та їх інформування;
- соціальний діалог партнерів у рамках колективно-договірних відносин;
- ключова роль держави у вирішенні соціальних проблем, роль арбітра у відносинах між соціальними партнерами;
- боротьба за зайнятість і викорінення феномена соціального відторгнення і бідності;
- гідна оплата праці;
- соціальна справедливість і солідарність у суспільстві [8].

Європейська соціальна модель в її базовому сенсі – загальноєвропейське розуміння політичної цінності захисту від соціальних та інших ризиків на різних рівнях, що базується на понятті «соціального сталого розвитку» [9].

Діяльність Європейського Союзу в соціальній сфері розвивалася на підставі стратегічних положень, які мають місце в чотирьох документах соціальної спрямованості: Біла книга «Європейська соціальна політика: шлях для Союзу», Біла книга «Про зростання, конкурентоспроможність і зайнятість: виклики і шляхи для вступу в XXI ст.», Зелена книга «Європейська соціальна політика: роздуми для Союзу» [8] та Європейська соціальна хартія [9].

Основним завданням Білої книги «Європейська соціальна політика: шлях для Союзу» було розширити і відкрити перспективи спільної діяльності в соціальній сфері, не обмежувати діяльність держав-членів щодо підвищення життєвого рівня своїх громадян і не посягати на їх відповідальність у даній сфері. Велике значення надавалося діалогу на європейському рівні. Дана книга на першому місці ставила проблеми зайнятості, не менш важливими були проблеми освіти та професійного навчання, оскільки цим передбачалося вирішення проблеми безробіття завдяки розширенню ринку праці та підвищенню якості робочої сили. Актуальними були питання, пов'язані з інтересами специфічних груп суспільства молоді, жінок, людей похилого віку, інвалідів. Питання здоров'я та безпеки пропонувалося розглядати більш широко, ніж раніше, приділяти увагу безпеці на робочому місці та умовам повсякденного життя, докідлю, встановленню балансу між професійним і сімейним життям з метою збереження соціальної та професійної активності. Особливо висвітлювалися в Білій книзі пи-

тання соціального захисту населення, боротьби проти соціального відторгнення та бідності, надання рівних шансів для всіх. Особливий акцент робився на необхідності більш повного застосування вже існуючого соціального законодавства. У даній Книзі наголошувалося, що зміни в соціальному законодавстві можливі тільки за потреби ЄС для вирішення відповідних завдань, якщо ці проблеми не можуть бути вирішені на рівні держав-членів.

У Білій книзі вперше було проаналізовано поняття «Європейська соціальна модель», в якому зазначалося про загальні та зрозумілі для всіх громадян ЄС цінності: демократію і права особистості, вільну ринкову економіку, рівність можливостей для кожного, благополуччя та соціальну захищеність для всіх, згуртування і солідарність [8].

Біла книга «Про зростання, конкурентоспроможність і зайнятість: виклики і шляхи для вступу в XXI ст.» акцентувала увагу на важливості заходів щодо подолання бідності. У документі характеризувалися три форми існуючого безробіття: кон'юнктурне безробіття, безробіття, пов'язане з уповільненням економічного зростання; структурне безробіття, викликане труднощами включення Європи в систему міжнародного поділу праці, порівняно високою вартістю малокваліфікованої праці, застарілими системами зайнятості, занадто складними і позбавленими гнучкості; технологічне безробіття пов'язане з розривом між швидкістю технічного прогресу і здатністю поєднувати його з новими суспільними потребами [8].

Соціально-економічна ситуація в ЄС, яка пов'язана з високим рівнем безробіття, вимагала ухвалення швидких і конкретних заходів для стабілізації становища. Відповідно, на допомогу цьому було створено Зелену книгу «Європейська соціальна політика: роздуми для Союзу» [8]. Одним з концептуальних висновків, які були зафіксовані в Зеленій книзі, був висновок про те, що здійснення соціальної політики Європейського Союзу є несумісним з ідеєю обмеження соціального прогресу заради посилення конкурентоспроможності економіки.

У книзі наголошувалося на необхідності постановки завдань на загальноєвропейському рівні, оскільки саме комунітарній дії здатні законодавчим шляхом і через поширення відповідної інформації врегулювати такі проблеми, як мобільність трудящих у рамках єдиного ринку, прискорити конвергенцію соціальної та економічної політики в умовах економічного та валютного союзу, забезпечити введення мінімальних соціальних стандартів для всіх держав-членів, сприяти розвитку загальноєвропейського соціального діалогу і зняти ряд проблем, вирішення яких може бути знайдено лише на національному рівні [8].

Висновки. Таким чином, європейська соціальна модель здатна забезпечити економічне зростання і постійне поліпшення умов життя громадян і праці в Україні. Це передбачає повну зайнятість, створення якісних робочих місць, рівність шансів, соціальний захист для кожного, соціальну адаптацію та участь громадян у прийнятті всіх рішень. Сповідуючи засади функціонування європейської спільноти, нам потрібно ефективно використовувати їх навіть у сучасних економічних умовах.

Отже, важливим завданням соціальної політики держави є забезпечення відтворення соціальних ресурсів, які в свою чергу забезпечують цілісність, динамізм, стабільність соціальної сфери, досягнення відповідного соціального рівня, соціальної солідарності у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Губар О.Є. Соціальне страхування у забезпеченні соціального добробуту / О.Є. Губар // Фінанси України. – 2002. – № 8. – С. 130–136.

3. *Папієв М.* Соціальна політика та її вплив на доходи і рівень життя населення / М. Папієв // Україна: аспекти праці. – 2004. – № 7. – С. 3–9.
4. *Скуратівський В.А.* Основи соціальної політики : навч. посіб. / В.А. Скуратівський, О.М. Палій. – К. : МАУП, 2002. – 200 с.
5. *Давидюк О.О.* Соціальна безпека: проблеми теоретичного аналізу та побудови системи показників [Електронний ресурс] / О.О. Давидюк. – Режим доступу : <http://www.cpsr.org.ua>
6. World Day of Social Justice [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.un.org.ua/en/information-centre/news/864-2009-02-20>
7. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.2003 р. № 964-IV, Ст. 8 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T030964.html
8. *Волгин Н.А.* Социальная политика. Энциклопедия / Н.А. Волгин ; под ред. Н.А. Волгина и Т.С. Сулимовой. – М. : Альфа-Пресс, 2006. – 416 с.
9. Європейська соціальна хартія (переглянута) від 3/5/1996. European Social Charter (revised) CETS No. 163 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=163&CM=7&DF=26/10/2008&CL=ENG>

References

1. *Konstytutsiya Ukrainy* [Constitution of Ukraine], available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian]
2. Gubar O.Ye. *Sotsial'ne strakhuvannya u zabezpechenni sotsial'nogo dobrobutu* [Social security in providing social welfare]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, 2002, No. 8, pp. 130–136 [in Ukrainian]
3. Papiiev M. *Sotsial'na polityka ta ii vplyv na dokhody i riven' zhyttya naseleण्या* [Social policy and its impact on income and standard of living]. *Ukraina: aspekty pratsi – Ukraine: work aspects*, 2004, No. 7, pp. 3–9 [in Ukrainian]
4. Skurativskiy V.A., Palii O.M. *Osnovy sotsial'noi polityky: navch. posib* [Fundamentals of social policy: textbook.]. Kyiv, MAUP, 2002, 200 p. [in Ukrainian]
5. Davydyuk O.O. *Sotsial'na bezpeka: problemy teoretychnogo analizu ta pobudovy systemy pokaznykiv* [Social security: issues of theoretical analysis and indicators development], available at: <http://www.cpsr.org.ua> [in Ukrainian]
6. World Day of Social Justice, available at: <http://www.un.org.ua/en/information-centre/news/864-2009-02-20>
7. *Pro osnovy natsional'noi bezpeky Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 19.06.2003 r. № 964-IV, St. 8* [On National Security of Ukraine: Law of Ukraine dated 19.06.2003, No. 964-IV, Art. 8], available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T030964.html [in Ukrainian]
8. Volgin N.A. *Sotsial'naya politika. Entsiklopediya; pod red. N.A. Volgina i T.S. Sulimovoi* [Social Policy. Encyclopedia; ed. N.A. Volgina and T.S. Sulimova]. Moscow, Al'fa-Press, 2006, 416 p. [in Russian]
9. *Yevropeis'ka sotsial'na khartiya (pereglyanuta) vid 03.05.1996* [European Social Charter (revised) dated 03.05.1996]. European Social Charter (revised) CETS No. 163, available at: <http://www.conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=163&CM=7&DF=26/10/2008&CL=ENG>

Отримано 24.07.15

Мних Н.В., профессор, д-р экон. наук, заслуженный экономист Украины, ведущий научный сотрудник ГУ «Институт экономики и прогнозирования НАН Украины» (Киев)

СОЦИАЛЬНАЯ ПОЛИТИКА НАШЕГО ГОСУДАРСТВА В УСЛОВИЯХ АССОЦИИРОВАННОГО ЧЛЕНСТВА УКРАИНЫ В ЕС

Исследованы проблемы цивилизованных обществ, в частности, социальные процессы, динамические изменения в которых отображают результаты социальной политики государства. Определены понятие «социальная политика» и ее задачи. Сформирована система отношений относительно социальной защиты интересов общества с учетом европейского опыта.

Ключевые слова: социальная политика, бюджетная и фискальная политика, общественные меры, европейские социальные модели.

Mnykh N.V., professor, Dr Habil (Economics), meritorious economist of Ukraine, leading scientific fellow, Institute for Economics and Forecasting, Ukrainian National Academy of Sciences (Kyiv)

SOCIAL POLICY OF OUR STATE UNDER THE CONDITIONS OF ASSOCIATED MEMBERSHIP OF UKRAINE IN EU

Among the major problems of civilized societies prominent place is taken by the social processes and dynamic changes, which reflect the results of social policy. Social processes related to the social status of citizens in society are formed as a result of factors that create appropriate conditions for the existence and development of the social structural components. Thus, every society creates its own type of social situation. The latter depends on their protection in the society, as it is a prerequisite that ensures minimization of social dangers of instability and deterioration of population's social condition.

Keywords: social policy, budget and fiscal policy, social activities, European social models.